

РЕЦЕНЗИЯ

на

дисертационното изследване

на

БОРИСЛАВ ГУЦАНОВ ГУЦАНОВ

на тема

АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА СРЕДАТА ЗА СИГУРНОСТ
И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ ОТБРАНИТЕЛНАТА ПОЛИТИКА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

за

придобиване на образователната и научна степен

„доктор“

Област на висшето образование: 9. „Сигурност и отбрана“

Професионално направление 9.1. „Национална сигурност“.

Докторска програма: „Военно-политически проблеми на сигурността“,

Автор на рецензията: проф. дн Любомир Тимчев

от ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ

„Неофит Рилски“

2021 г.

1. Актуалност и значимост на изследването

Отбранителната политика е неизменна част от националната сигурност на всяка страна. Това несъмнено се отнася и за Република България. От своя страна защитата на националната сигурност не само у нас, но и в световен мащаб, е перманентно актуален и много значим въпрос. Нещо повече тя е един от най-сериозните гаранتي за ефективно зачитане и защита на правата и свободите на лицата, намиращи се под юрисдикцията на страната.

Значимостта на въпросите, свързани с политиката на сигурност и отбрана се засилва през последните десетилетия, характеризиращи се с динамичност и интензитет на различните заплахи, което предопределя и необходимостта от своевременна реакция на страната ни, като цяло и компетентните институции. Наред с това този проблем е и предизвикателство както от научноизследователска гледна точка, така и с оглед на реалното гарантиране сигурността на лицата намиращи се под юрисдикцията на страната.

В този смисъл представеното за защита дисертационно изследване, е посветено на един от най-важните въпроси, стоящи за разрешаване пред специализираните органи в страната, а също и пред всички органи с компетенции по защита на националната сигурност. Всичко това предопределя и актуалността на предложената за рецензиране дисертация.

Работата се явява сполучлив първи опит за подробно разглеждане на стратегическите и военно-политическите въпроси на тази дейност. Важно е да отбележим, че разглежданите проблеми имат не само теоретично, но и практическо значение. Освен това те ще са от полза не само за обучаваните студенти във висшите училища, но и за всички служители от структурите с компетенции по защита на националната сигурност и системата за отбрана.

Нещо повече, направените изводи и препоръки могат да бъдат от полза и на структури, чиито задачи не са пряко свързани с този проблем.

Казаното прави актуалността на изследването безспорна и ще допринесе в процеса на обучение и бъдещи научноизследователски проекти, посветени на отбранителната политика на страната. Не е за пренебрегване и обстоятелството, че страната ни е външна граница на ЕС, което определя и ролята ѝ в защита на сигурността на тази територия.

2. Характеристика на изследването

Работата се състои от 149 стандартни машинописни страници. Структурирана е в увод, три глави, заключение, библиография и приложения.

В *глава първа* докторантът е направил анализ от стратегическа гледна точка, на световната военнополитическа обстановка. Разгледана е съвременната глобална среда за сигурност и на тази основа кризата в ЕС и обстановката на Балканите. Очертани са съвременни стратегически виждания, за провеждането на обща политика на Европейския съюз, в областта на сигурността и отбраната.

По-конкретно става въпрос за структурна криза на световната система за сигурност, при която има една изявена световна сила, изявяваща се като лидер и други страни, които не могат да се сравняват с нея, но са достатъчно силни, за да окажат значително влияние върху международните процеси. Това прави системата небалансирана и многополюсна, което само по себе си означава, че е нестабилна и създава предпоставки за заплаха за сигурността през следващите десетилетия.

Подчертани са основните заплахи за всяка от страните. Така например за НАТО основна заплаха са Русия и тероризма, а през

последните години и Китай, за САЩ това са Китай и Русия, за Русия-САЩ и НАТО, за Китай-САЩ и Тайван и т.н. Отбелязан е и стремежът - за спиране възхода на двата опонента, които от своя страна се опитват не само да противостоят, но и да трупат мощ, с оглед недопускане да бъдат застрашени от страна на САЩ. Както правилно сам докторантът отбелязва, тъкмо противопоставеността на геополитическо равнище между САЩ и НАТО от една страна и Русия и Китай от друга, са една от големите опасности за сигурността в световен мащаб в близките години. На тази основа са очертани рисковете, породени от излезли от контрол промени в глобалната система за сигурност. Подчертано, е че ако не бъдат овладени тези промени могат да се окажат твърде голям риск, за дестабилизация и дори разпад на държавността в отделни региони.

Специално внимание е отделено и на космоса, като евентуално бойно поле, наред с въздушното, земното, морското и киберпространството. Не е пропусната и темата за пандемията от коронавирус, която по недвусмислен начин подсказва за опасността от бактериологична война, чиито пряк наследник може да се окаже генетичното оръжие. Акцентирано е и върху темата за изострената борба за ресурси. Пример за това са събитията в Близкия изток.

Тук е мястото да отбележим доктриналните виждания на докторанта, които звучат, като предупреждения за бъдещето.

Глава втора е посветена на предизвикателствата пред националната сигурност на Република България и мерките от политическа гледна точка, които следва да се предприемат при управление на военнополитическите кризи.

Централно място в тази част на изследването заемат видовете военни конфликти – глобална война, регионален конфликт, двустранен конфликт и вътрешнодържавен конфликт. На

тази основа са представени и признаците на възникването на тези конфликти.

В съответствие с наименованието на главата, специално внимание е обърнато на политическите мерки при управление на военнополитическите кризи. Ключова роля разбира се имат кризите, които представляват опасност за националната сигурност на страната. В контекста на моментното състояние на националната система за управление в условията на криза, е направен изводът, че това е тема по която не бива да се работи „на парче“. Акцентирано е върху двустранните конфликти, които могат да породят хуманитарни катастрофи. Добро впечатление прави, че докторантът обръща внимание и на кризите от невоенен характер. Подчертана е необходимостта от изясняване и поддържане на правилната философия на управление. В тази връзка е предложено приемането на нова Стратегия за национална сигурност, в която по нов начин да се определят мисията и конкретните задачи на замесените институции. Нещо повече, предложен е модел за реагиране в съответствие с кризата, което можем да определим, като един от научно-приложните приноси в работата.

Пак в тази глава, е направен анализ на възможните алтернативни системи. Специално е подчертана същността и значението на „лийпфрогинг“ моделът, чиято идея е, че нещо трябва да бъде прескочено, надскочено, преодоляно - изоставане, изолация, ограничение, пречка, проблемна ситуация или забавено развитие. Този модел се прилага основно, когато дадена страна трудно може да се справи сама в дадено геополитическо пространство. Акцентирано е върху това, че посредством тази стратегия може да бъдат преодолявани различни по вид и мащаб кризи. Като пример са послужили Израел и Сингапур, чиито първи стъпки са били насочени към изграждането на отбранителен

капацитет, който да има възпираща сила спрямо съседните държави, в случай на конфликт. Този модел дава възможност за мобилизиране на възможно най-много хора за най-кратко време. Тъкмо тези две държави са пример за акцентирание преди всичко на военни политики, а след това на икономически и социални такива.

Твърде важно за тази част от работата е съждението, че Лийпфрогингът не бива да се разглежда, като отделяне или затваряне на държавата спрямо съседите ѝ. Става въпрос за вид политика, която включва интензивното използване на експертен, аналитичен, академичен и разузнавателен потенциал за изграждането на собствена експертиза за регионалните особености, динамика и бъдещи развития.

Подобно на глава първа и в тази част от работата са направени мотивирани изводи и препоръки, свързани със сигурността на страната, най-същественят от които е, че глобалната среда за сигурност на настоящият етап е нестабилна, дебалансирана и многопосочна, което е предпоставка за дългосрочно изостряне и политическото противопоставяне между очертаните два полюса. Твърде тревожен е и изводът за възможността страната ни да бъде въввлечена в конфликт на регионално ниво, а също двустранен такъв или вътрешнодържавен.

Важно за работата е диференцираното извеждане на извод, свързан с промените в законодателството в сферата на сигурността, което според докторанта не е координиран процес, а това от своя страна е пречка за създаването на обща стратегическа визия. В тази връзка е отбелязано, че страната ни не разполага с Национална система за управление при кризи от военен и невоенен характер.

Особен интерес представлява анализът на въпросите свързани с военната мощ на страната ни и най-вече пътищата и мерките за нейното повишаване. Тези въпроси за предмет на анализ

в глава трета. На това място от своята работа авторът се опитва да ни даде отговор на един от най-значимите въпроси, свързани със сигурността и отбраната на страната ни. Става въпрос за състоянието на въоръжените сили, които са един от най-важните елементи за държавност.

На основата на общоприети понятия, като „сила“ и „мощ“, докторантът представя определенията „национална мощ“ и „национална военна мощ“. Разгледани са и основните компоненти на военната мощ, съответно – концептуален, морален и физически. Анализирани са и състоянието на националната военна мощ.

Специално внимание е обърнато на факторите, които могат да повишат нивото на въоръжените сили на Република България. Акцентирано е на пътищата за повишаване на националната военна мощ, като част от въоръжените сили на Европейския съюз. Същественото в този модел е не само изграждането на въоръжените сили, като брой, но също обучението и поддържането на боеспособността на армията ни. По-конкретно става въпрос за численост, финансово осигуряване и модернизация.

Специално следва да се подчертае мнението на докторанта по въпросите на модернизацията, с оглед придобиване на нови отбранителни способности на Българската армия. Не е за пренебрегване и участието в колективни системи, каквато е НАТО. Твърде важна особеност е възможността за развитието на всяка система или както сам докторантът се изразява – пътищата за повишаване на националната военна мощ.

3. Научни и приложни приноси в изследването

3.1. Научни приноси

- Първият, при това много значим принос е обогатяване на теорията, свързана с националната сигурност. Изследването е направено посредством анализ на актуалната среда за сигурност на Стария континент, Балканите и Черноморския регион. На тази основа е акцентирано върху сигурността на нашата страна.
- Като принос можем да определим и направеният анализ на реалната среда за сигурност. Определен, като стратегически този анализ е послужил за база при формулиране, на актуализирана класификация на характеристиките на средата за сигурност. В тази връзка е акцентирано на рисковете и заплахите за сигурността на Република България.

3.2. Приложни приноси:

- Най-важният и съществен принос не само от гледна точка на отбранителната система на страната, но и от гледна точка сигурността, е направеното изследване на предизвикателствата пред управлението на различни военнополитически кризи. Дори само това да беше предложено от страна на докторанта, считам, че е достатъчно за придобиването на образователната и научна степен „доктор“. Твърдението си обосновавам с това, че на тази основа са предложени модели и политически мерки за усъвършенстване на управлението на страната при кризи, рискове и заплахи от различен характер.
- Като практико-приложен принос може да възприемем и предложените направления за актуализация на политиката за сигурност и повишаване на военната мощ на Република България.

4. Становище относно наличието на плагиатство

До този момент не ми е известно наличието на плагиатство в представената за рецензиране дисертация, което ми дава основание да приема, че друга разработка с това наименование и съдържание не е налична в научните изследвания в страната.

5. Препоръки

На *първо* място ще си позволя да отбележа необходимостта от по-обемно теоретично изследване, което ще позволи авторът да има по-осезаемо присъствие в теоретичната доктрина.

Второ, предлагам на автора при бъдещи свои публикации по тематиката, да изказва по-смело своята позиция по отделните въпроси. Това ще предизвика полемика, от която ще спечели науката.

Третата ми препоръка е свързана с необходимостта от популяризиране на работата, което ще осмисли още повече резултатите от изследването.

Четвърто, позволявам си да препоръчам на автора коригиране на цитирането под линия, което да не включва академични длъжности и научни степени.

Казаното в никакъв случай не намалява стойността на изследването. Личи професионалният поглед на докторанта, прагматичните му схващания за състоянието и начина за подобряване нивото на Българската армия.

Съчетаването на теорията с организацията на работа в рамките на модели и политически мерки, за управлението на страната е добър пример за всички изследователи.

Изведени са също и редица проблеми на вниманието на специалистите, на които се предлагат решения с оглед подобряване организацията на работа по проблеми, които са от стратегическо значение. Всичко това показва добра информираност и явна демонстрация на

професионализъм. Това допълнително повишава нивото на работата и показва задълбоченост от страна на автора.

В края на всяка глава са направени много детайлни обобщения, изводи и препоръки, с оглед подобряване организацията на работа.

Позволявам си и да поставя на вниманието на докторанта един *въпрос*. Той се отнася до мнението му за взаимодействието между Министерството на вътрешните работи и това на отбраната по отношение на въпросите, свързани със сигурността на страната.

6. Заключение

Представеното за защита изследване е лично дело на докторанта. Работата е плод на знанията и уменията на автора да събира и анализира наличната информация. Афинитетът му към проблемите на отбраната и сигурността на страната, позволява да обвързва теорията с практиката и да предлага аргументирани предложения, с оглед подобряване не само на правната регламентация и теоретичните достижения, но и на организацията на работа.

Имайки предвид цялостната работа на докторанта, изпълнението на индивидуалния план, постигнатите резултати от научна и практико-приложна гледна точка и направеният анализ, си позволявам **УБЕДЕНО** да препоръчам на уважаемото научно жури да даде образователната и научна степен „*доктор*“ на г-н Борислав Гуцанов Гуцанов.

08.11.2021 г.

Гр. София

Изготвил рецензията:

проф. дн Л. Тимчев